

EHDOTUS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE VESILAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISEKSI

1 Asian tausta

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaan vesilain kokonaisuudistus toteutetaan antamalla eduskunnalle esitys uudeksi vesilainiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.

2 Esityksen pääsisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi vesilaki. Uudistuksella pyritään selkeyttämään vesilainsäädäntöä ja tehostamaan vesitalousasioiden käsittelyä.

Vesilain soveltamisala, peruseriaatteet ja yleiskäyttöoikeudet säilyisivät pääosin nykyisenlaisina.

Nykyisen vesilain yleiskieltojärjestelmä kirjoitettaisiin selkeämmin lupakynnyksiksi. Nämä ja yleiset vesitaloushankkeiden toteuttamista koskevat säännökset koottaisiin yhteen kaikkia luvanvaraisia vesitaloushankkeita koskevaan lukuun. Näitä täydentäisivät hanketyyppejä koskeviin lukuihin sijoitetut erityissäännökset.

Vesilain mukainen lupaharkinta perustuisi nykyisen vesilain tavoin hankkeesta aiheutuvien hyötyjen ja haittojen punnintaan (*intressivertailu*), jota täydentäisi kielto aiheuttaa huomattavan haitallisia vaikutuksia (*ehdoton luvanmyöntämiseste*). Aina lupaa edellyttävien hankkeiden joukkoon ehdotetaan lisättäväksi yli 500 kuutiometrin suuruiset ruoppaukset. Lisäksi lupakynnyksen alapuolelle jääviä ruoppaus- ja ojitus-hankkeita koskevaa ilmoitusvelvollisuutta laajennettaisiin. Tällä pyritään puuttumaan näiden hankkeiden valvonnassa esiintyneisiin epäkohtiin.

Vedenhankintaa koskevalla sääntelyllä pyritään turvaamaan paikalliset vedenottotarpeet ja yhdyskuntien vesihuollon tarpeet siten, että kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuva vedenotto ja muut vedensiirtohankkeet eivät voisi vaarantaa niitä.

Vesilakiin lisättäisiin vedenkorkeuden pysyvää nostamista tarkoittavia hankkeita koskevat erityissäännökset. Uudella sääntelyllä pyritään tukemaan vesistöjen kunnostushankkeita, joihin voi liittyä vesistön keskivedenkorkeuden nostaminen.

Ojitusta koskevia säännöksiä tarkistettaisiin käytännössä ilmenneiden ongelmien poistamiseksi. Vesilain ja maankäyttö- ja rakennuslain kiinteistöjen kuivatusta koskevien säännösten välistä suhdetta selkeytettäisiin. Ojitukselta aiheutuvien edunmenetysten korvaamista koskevaa sääntelyä tarkistettaisiin siten, että ojitus rinnastuisi tältä osin jatkossa muihin vesitaloushankkeisiin ja edunmenetysten korvaamiseen sovellettaisiin vesilain yleisiä korvaussäännöksiä.

Vesivoiman hyödyntämistä, kulkuväyliä ja vesistön säännöstelyä koskevassa sääntelyssä ei tapahtuisi merkittäviä muutoksia. Säännöstelymaksusta esitetään kuitenkin luovuttavaksi tarpeettomana. Uittoja koskevaa sääntelyä on ajanmukaistettu ottaen huomioon puun vesiteitse tapahtuvassa kuljetuksessa tapahtuneet muutokset.

Vesistöissä kulkemisesta aiheutuneen edunmenetyksen korvaaminen perustuisi nykyisen ankaran vastuun sijasta vahingon aiheuttajan tuottamusvastuuseen.

Vesioikeudellisia yhteisöjä koskevia säännöksiä ehdotetaan yhtenäistettäväksi. Samalla säädettäisiin niiden merkitsemisestä erilliseen rekisteriin.

Vesilain mukainen viranomaisjärjestelmä ja viranomaisten välinen toimivallanjako vesiasioissa säilyisi pääosin nykyisenlaisena. Valvontaviranomaisten toimivaltuuksia puuttua lainvastaiseen toimintaan parannettaisiin.

Vesilain mukaiset menettelyt säilyisivät pääosin nykyisenlaisina. Katselmustoimituksesta ja lopputarkastuksesta ehdotetaan kuitenkin luovuttavaksi. Lakiin esitetään lisäksi sisällytettäväksi säännös lupaviranomaisen velvollisuudesta pyytää valtioneuvostolta lausunto yhteiskunnan kannalta tärkeästä vesitaloushankkeesta.

Vanhoihin hankkeisiin ja lupiin sovellettaisiin lähtökohtaisesti aiempaa lainsäädäntöä. Vesitalouslupien jälkikäteistä tarkistamista ehdotetaan osin helpotettavaksi nykyiseen verrattuna. Lakiin esitetään lisäksi sisällytettäväksi mahdollisuus määrätä vesitalouslupa raukeamaan.

Esityksessä ehdotetaan uuden vesilain lisäksi muutettavaksi 15 lakia. Suurin osa muutoksista on teknisluontoisia. Ympäristösuojelulain tarkistuksella pyritään selkeyttämään sen ja vesilain soveltamisalojen suhdetta. Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksella poistettaisiin maankuivattamista ja vedenjohtamista koskevan sääntelyn päällekkäisyydet.

3 Esityksen vaikutukset

Uudistus selkeyttäisi viranomaisten ja hankkeesta vastaavien välistä työnjakoa vesiasioissa ja parantaisi kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia vesiympäristöä koskevissa asioissa. Uudistus nopeuttaisi laajojen vesitalousasioiden käsittelyä lupaviranomaisessa ja lyhentäisi niiden kokonaiskäsittelyaikaa.

Uudistus parantaisi vesistöjen kunnostushankkeiden toteuttamisedellytyksiä ja siten näiden vesistöjen virkistyskäyttämismahdollisuuksia. Pienten vesitaloushankkeiden ennakoivalvonnan tehostaminen parantaisi vesiympäristön tilaa paikallisesti.

Katselmustoimituksesta ja lopputarkastuksesta luopuminen muuttaisi hankkeesta vastaavien ja asianosaisten välistä suhdetta nykyiseen sääntelyjärjestelmään verrattuna. Tämä asettaa hankkeesta vastaaville nykyistä laajemman vastuun hankkeen vaikutusten selvittämisen suhteen. Vastaavasti haitankärsijöiden vastuu oikeuksiensa valvomisessa laajentuu nykytilaan verrattuna.

Uudistuksen arvioidaan lisäävän vesilain mukaisten lupa- ja valvontaviranomaisten työmäärää kokonaisuudessaan muutamana henkilötyövuoden verran. Tietojärjestelmien muutostöiden, viranomaisten koulutuksen ja sähköisten sekä kirjallisten aineistojen tarkistamisen kustannusten arvioidaan olevan 150.000 euron suuruiset. Esitykseen aiheutuvat menot voidaan kattaa valtion talousarvioiden ja kehyspäätösten puitteissa.

4 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti maaliskuussa 2000 toimikunnan selvittämään vesilakiin liittyviä uudistustarpeita ja tekemään tarpeelliseksi katsomansa ehdotukset lain uudistamiseksi. Toimikunta esitti kesäkuussa 2004 jättämässään mietinnössä (Komiteamietintö 2004:2) vesilainsäädännön uudistamista kokonaisuudessaan. Oikeusministeriö asetti kesäkuussa 2005 työryhmän valmistelemaan vesilain uudistamiseen liittyviä asiakokonaisuuksia, jotka vesilakitoimikunnan mukaan edellyttivät jatkovalmistelua. Työryhmä jätti mietintönsä oikeusministeriölle kesäkuussa 2006 (Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2006:13).

Oikeusministeriö pyysi lausunnot vesilakitoimikunnan ja vesilakityöryhmän mietinnöistä yli sadalta viranomaiselta ja yhteisöltä. Vesilakitoimikunnan mietinnöstä annettiin 83 lausuntoa ja vesilakityöryhmän mietinnöstä 80 lausuntoa. Annetuista lausunnoista on koostettu lausuntotiivistelmät (Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2005:20 ja 2006:26). Oikeusministeriö järjesti tammikuussa 2009 tilaisuuden, jossa esiteltiin vesilainsäädännön uudistamista koskevaa ehdotusta hallituksen esitykseksi. Samassa yhteydessä eri tahoille varattiin vielä tilaisuus esittää hallituksen esitystä koskevia huomautuksia. Ehdotuksesta jätettiin oikeusministeriölle vielä 47 muistutusta.

Lausunnonantajat suhtautuivat yleisellä tasolla myönteisesti toimikunnan ja työryhmän ehdotuksiin vesilainsäädännön uudistamiseksi. Ehdotuksia pidettiin nykyiseen sääntelyyn verrattuna selkeämpinä uudistuneen rakenteensa ja yhtenäisemmän lainkirjoitustapansa vuoksi. Hanketyyppikohtaisesta sääntelystä siirtymistä soveltamisalaltaan yleisempään sääntelyyn pidettiin onnistuneena ratkaisuna. Niinikään päällekkäisten sääntelyjärjestelmien karsimiseen suhtauduttiin yleisesti myönteisesti. Eräissä lausunnoissa ehdotettua sääntelyjärjestelmää pidettiin edelleen yksityiskohteisena ja osin vaikeaselkoisena. Eräiden lausunnonantajien mukaan järjestelmää olisi tullut uudistaa syvällisemmin. Toisaalta eräissä lausunnoissa esitettiin sääntelyä edelleen täsmennettäväksi. Jatkovalmistelussa sääntelyjärjestelmää pyrittiin selkeyttämään edelleen ja kirjoittamaan yksittäiset säännökset tarkkarajaisemmiksi.

Ehdotuksen viimeistely on tehty virkatyönä oikeusministeriössä yhdessä maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön kanssa.

5 Lakien voimaantulo

Uuden vesilain säännöksiä on täsmennettävä alemmanasteisella sääntelyllä. Tietojärjestelmiin ja asiakirjoihin on tehtävä uudistuksesta johtuvat tarkistukset. Lisäksi vesiasioita käsitteleville viranomaisille on järjestettävä uutta lakia koskevaa koulutusta.

Lait ehdotetaan sen vuoksi tulemaan voimaan vasta puolen vuoden kuluttua niiden vahvistamisesta.